

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
Guidelines for Learning Management for Enhancing Responsibility
According to Sangahavathu 4, Four Principles of Sangahavathu
of Elementary School Student in Bangkok

อินตา ศิริวรรณ
พระสุรชัย สุรชัย
อรุณรัตน์ วิไลรัตนกุล
กิตติพงษ์ ขวัญเมือง
พระศักดา ชนาสโก
พระมหาวิศักดิ์ คุณธมโม
พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร (ศักดิ์ประเสริฐพร)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Intha Siriwan
Phrasurachai Surachayo
Aroonrad Wilairadtanakun
Kittiphong Khwanmueang
Phrasakda Chanasapo
Phramaha Thaweesak Gunadhammo
Phrabidika Sorachai Chinwaro (Sakprasertporn)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: mcurbr632@gmail.com

วันที่รับบทความ: 3 เมษายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 19 เมษายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 23 เมษายน 2568
Received: April 3, 2025; Revised: April 19, 2025; Accepted: April 23, 2025

บทคัดย่อ

ในยุคปัจจุบันพบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาบางส่วนขาดความรับผิดชอบในการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตและจริยธรรมควบคู่กับการเรียนรู้ทางวิชาการ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะกล่าวคือการจัดการเรียนรู้ที่ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมแห่งความรับผิดชอบต่ออย่างยั่งยืนบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ในการพัฒนาตนเองให้เกิดประสิทธิภาพต่อสังคมโดยรวมและประยุกต์ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่เป็นเครื่องมือพัฒนากระบวนการสอนแบบ Active Learning

สามารถเชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ 3) ผลประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า หลังจัดกิจกรรมในภาพรวม สอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินการขั้นตอนการจัดการการพัฒนามีความเหมาะสม

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ความรับผิดชอบของนักเรียน; หลักสังคหวัตถุ 4

Abstract

In the present era, it is found that some elementary school students lack responsibility in learning and living with others. Therefore, the development of life skills and ethics along with academic learning is one way that can enhance the characteristics, namely, organizing learning according to the principles of the Four Social Objects to instill sustainable responsible behavior. This research article has the objectives: 1) to study the organization of learning to enhance responsibility of elementary school students in Bangkok; 2) to study the process of organizing learning to enhance responsibility according to the principles of the Four Social Objects of elementary school students in Bangkok; 3) to propose guidelines for organizing learning to enhance responsibility according to the principles of the Four Social Objects of elementary school students in Bangkok. This is mixed-method research. The research instruments used are questionnaires and interviews

The research results found that 1) The learning management to enhance the responsibility of primary school students in Bangkok in general and in each aspect was at a high level, namely, the responsibility towards the family. 2) The learning management process to enhance the responsibility according to the principles of the four social objects of primary school students in Bangkok found that in developing themselves to be effective for society as a whole and applying the high-level systematic thinking process as a tool for developing the Active Learning teaching process, it can be linked under the foundation of morality that will lead to successful practice. 3) The evaluation results of the learning management approach to enhance the responsibility according to the principles of the four social objects of primary school students in Bangkok found that after organizing the overall activities, it was consistent with the implementation steps. The development management steps were appropriate.

Keywords: Learning Management; Student Responsibility; Sanghavatthu 4

บทนำ

ความรับผิดชอบ เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำ

ตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งนักเรียนเป็นบุคลากรสำคัญที่จะจบการศึกษาออกไป เพื่อทำหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนเริ่มตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน วัยเด็ก วัยรุ่นจนกระทั่งวัยผู้ใหญ่ให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทุกด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยพัฒนาการทางด้านสติปัญญา สมอง ซึ่งทำหน้าที่ด้านการคิด ร่างกายทำหน้าที่ด้านทักษะกระบวนการเรียนรู้และการใช้เหตุผลที่เป็นระบบจิตใจ อารมณ์ สังคมทำหน้าที่ในการปรับตัวจากกระบวนการเรียนรู้วิทยาการหลากหลายสาขา เพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้ความสามารถไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันให้อยู่รอดในสังคมแวดล้อม ที่มีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข(คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2553)

ทั้งนี้ ความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียนทุกคนเพราะการที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตนเป็นสำคัญเพราะนักเรียนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลาเกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วย จึงกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนทุกคน ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรีมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักเรียน เพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมาย ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูง และรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ยังได้กำหนดให้มีการพัฒนาเยาวชนไว้หลายด้านที่สำคัญด้านหนึ่งคือให้มีความรับผิดชอบสูงทั้งในการเรียนและการทำงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานในอนาคตต่อไป(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลของคะแนนสอบในรายวิชาต่างๆ การสังเกตของผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนและจากการสอบถามครูชั้นมัธยมศึกษาพบว่าเด็กนักเรียนยังมีคะแนนที่ต่างกันขาดความรับผิดชอบในหลายๆด้านด้วยกัน ได้แก่ การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การนำงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนขึ้นมาทำขณะครูสอน ส่งงานไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด ขอบพูดคุยกันเวลาครูสอนการไม่ติดตามงานและแก้ไขงานให้ถูกต้อง พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน และทำให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่อตนเอง คือเรียนไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังเอาไว้ และยังเป็นปัญหาในครอบครัวอีกด้วยจึงควรปลูกฝังและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ สูงขึ้น (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2556)

การศึกษาสังคมมนุษย์นั้นจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้สามารถมองเห็นลักษณะของระบบและสถาบันทางสังคมอย่างชัดเจน สามารถเข้าใจกลไกการจัดระเบียบทางสังคมที่ยึดโยงสังคมให้อำรงอยู่และมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสังคม โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมจะอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมที่

อาจเป็นไปได้ ทั้งในทางความร่วมมือสนับสนุนกันและกัน การแข่งขัน การขัดแย้ง การประนีประนอม หรือการเอาเปรียบกันแต่ทั้งหมดก็ต้องเป็นไปตามระเบียบแผนหรือแบบแผนหรืออยู่ในกรอบของสังคมนั้นๆ เมื่อสังคมมีสมาชิกใหม่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็จะบังเกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้คุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมอาจเป็นไปในทางตรง เช่น สอนพูด สอนมารยาท และทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม(สมพงษ์ จิตระดับ, 2552)

นอกจากนี้สังคมทั้งหลายมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและตามแรงกระตุ้นต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ดังนั้น ประชาชนทุกคนต้องร่วมกันแก้ไขและสร้างแนวทางในการพัฒนาสังคม เพื่อให้โครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคมปรับเปลี่ยนตามบริบทที่อยู่บนรากฐานของความเป็นไทยอย่างแท้จริง การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อครอบครัวภายใต้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ โดยเฉพาะความมีคุณธรรม จริยธรรมการดำรงชีวิตตามแนวทางโรงเรียน ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผู้บริหารควรมีนั่น อันประกอบด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2558) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและการดูแลคน เป็นธรรมที่ควรมีไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตอย่างโปร่งใส บริสุทธิ์หมดจดและปฏิบัติตนโดยชอบ ทั้งตนเองและผู้อื่น ที่จะทำให้การบริหารบุคลากรในโรงเรียนเกิดประโยชน์อันสูงสุด

ในปัจจุบันพบว่านักเรียนในระดับประถมศึกษาบางส่วนขาดความตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน และการขาดจิตสาธารณะ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและยั่งยืน การนำหลัก สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทานะ ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาและปลูกฝังคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อให้นักเรียนได้อย่างเป็นระบบ จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นคุณค่าและประโยชน์เป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบต่อโดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 437 โรงเรียน จำนวน 14,535 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 375 คน ใช้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 15 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง และผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษาในการประเมินคุณภาพของแผนกิจกรรม เลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 2) แผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 3) แบบประเมินการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบตนเอง 2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี งานวิจัย และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และ 2) การประเมินกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากนั้นสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้แก่

3.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ได้ศึกษามา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

3.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครโดยใช้การสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือเป็นการสนทนาพูดคุยกันประมาณ 10 รูป/คน ของกลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ

3.3 แบบประเมินการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน โดยใช้เทคนิค(Snowball Technique) และเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก เป็นผลการประเมินจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยบูรณาการสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นการปฏิบัติของบุคคลที่ต้องมี ทาน ปิยวาจาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถกล้าตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมด้วยความ

เชื่อมั่น และมีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตด้วยวิธีปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสำเร็จ รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ และให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะครูศาสตรมหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหาร ครู สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) ชี้แจงและทำความเข้าใจกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองเกี่ยวกับเนื้อหา ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 3) แจกแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม 3 ด้าน ในภาพรวม

(n = 375)

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง ความรับผิดชอบของนักเรียน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	4.16	0.60	มาก	2
2. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว	4.22	0.62	มาก	1
3. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	4.11	0.66	มาก	3
เฉลี่ย	4.16	0.62	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ภาพรวม 3 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ($\bar{X}$ = 4.22) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ($\bar{X}$ = 4.16) ส่วนด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X}$ = 4.11)

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้ผ่านการออกแบบ ทดลองใช้ และประเมินผลในบริบทของโรงเรียน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอ และในตารางที่ 2 ได้แสดงผลการทดลองตามลำดับ ดังนี้

2.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในทุกด้านของชีวิต ผ่านการใช้ ทาน (การให้) โดยการฝึกฝนให้นักเรียนมีการแบ่งปันและดูแลตนเอง ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ปิยวาจา (การพูดที่ดี) ส่งเสริมการสื่อสารที่มีมารยาทและส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อตนเอง อัตถจริยา (การทำประโยชน์แก่ตนเอง) ฝึกการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ เช่น การตั้งเป้าหมายชีวิตและพัฒนาทักษะที่จำเป็น และ สมานัตตตา (การเสมอภาค) สร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความเคารพในตนเองและรับผิดชอบต่อลักษณะทางอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของตนเอง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเวลา การตั้งเป้าหมาย และการพัฒนาตนเองจะช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว

มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในด้านการดูแลและรับผิดชอบต่อครอบครัว ผ่าน ทาน (การให้) โดยการฝึกให้นักเรียนช่วยเหลืองานในบ้านและแบ่งปันภาระหน้าที่กับสมาชิกในครอบครัว ปิยวาจา (การพูดที่ดี) ส่งเสริมการพูดคุยที่เข้าใจและให้กำลังใจในครอบครัว อัตถจริยา (การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น) ฝึกให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสุขและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น การช่วยดูแลพ่อแม่หรือผู้สูงอายุ สมานัตตตา (ความเสมอภาค) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในครอบครัวและการเคารพความคิดเห็นของทุกคน การฝึกฝนกิจกรรมที่ช่วยสร้างความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ นักเรียนมีความรับผิดชอบและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

มุ่งเน้นให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยเริ่มจาก ทาน (การให้) ส่งเสริมการช่วยเหลือและแบ่งปันในสังคม เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือคนในชุมชน ปิยวาจา (การพูดที่ดี) สอนการสื่อสารที่มีความเคารพและมีมารยาทในการพูดเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม อัตถจริยา (การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น) กระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การให้ความรู้แก่ผู้อื่น หรือการรณรงค์เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สมานัตตตา (ความเสมอภาค) ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การฝึกฝนความรับผิดชอบและการเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์ของบุคคลที่ต้องทาน ปิยวาจาเป็นตัวกำกับ ในการการพัฒนาตนเองให้เกิดประสิทธิภาพต่อสังคมโดยรวม และประยุกต์ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่เป็นเครื่องมือพัฒนากระบวนการสอนแบบ Active Learning ที่สามารถให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนสามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็น โดยคิดและวิเคราะห์ได้อย่างถูกวิธี มีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาวิชาการเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ และยังแสดงออกถึงความมั่นใจ จิต

อาสา มีคุณธรรม อัตถจริยา สมานัตตตา ที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาทำกิจกรรมเพื่อสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาที่จะส่งผลต่อเนื่องไปยังนักเรียน ผู้ที่จะได้ผลประโยชน์โดยตรงจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4

3. ประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

3.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองตามหลักสังคหวัตถุ 4 (ซึ่งประกอบด้วย ทาน, ปิยะวาจา, สมานัตตตา, และ อัตถจริยา) เน้นการรับผิดชอบต่อตนเองจะช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาความรับผิดชอบในทุกด้านของชีวิต ไม่เพียงแต่ในเรื่องการเรียน แต่ยังสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองตามหลักสังคหวัตถุ 4 (ซึ่งประกอบด้วย ทาน, ปิยะวาจา, สมานัตตตา, และ อัตถจริยา) เน้นการพัฒนานักเรียนให้สามารถพัฒนาความรับผิดชอบต่อครอบครัวของตนเองในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านการช่วยเหลือ การสนับสนุน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

3.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองตามหลักสังคหวัตถุ 4 (ซึ่งประกอบด้วย ทาน, ปิยะวาจา, สมานัตตตา, และ อัตถจริยา) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน โดยทำให้นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในสังคม และการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งในระดับชุมชนและสังคมใหญ่ เพื่อสร้างพลเมืองที่ดีและมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมในอนาคต ดังที่ได้แสดงตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ผลการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร					
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดกิจกรรม	4.07	0.70	มาก	6
2	หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน	4.01	0.88	มาก	7
3	จุดมุ่งหมายของกิจกรรม สอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินการ	4.43	0.19	มาก	1
4	เนื้อหาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.22	0.42	มาก	4
5	ขั้นตอนการจัดการการพัฒนาที่มีความเหมาะสม	4.32	0.63	มาก	2

ผลการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบ					
ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
6	การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	3.99	0.77	มาก	8
7	ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสามารถ ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้	4.09	0.74	มาก	5
8	พึงพอใจภาพรวมของการทดลองกิจกรรมในครั้งนี้	4.24	0.48	มาก	3
เฉลี่ย		4.17	0.60	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) โดยเรียงลำดับจากข้อที่มากที่สุด ได้แก่ จุดมุ่งหมายของกิจกรรมสอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X} = 4.43$), ขั้นตอนการจัดการการพัฒนามีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$), และพึงพอใจภาพรวมของการทดลองกิจกรรมในครั้งนี้ ($\bar{X} = 4.24$) และข้อที่มึ่ความคิดเห็นน้อยที่สุด การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.99$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่น่ามาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะความรับผิดชอบของนักเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลตรงต่อนักเรียน ในด้านที่ 1 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และประเพณีต่างๆ ของครอบครัว ควรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ และผู้เรียนรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเองในครอบครัวจากผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของทิมธียา ปาลี และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี (2567) ที่พบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคามโดยมีค่าเท่ากับ 0.35 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุดเป็นลำดับแรก (0.38) รองลงมาคือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร(0.36) ด้านบุคลากร(0.35) ด้านอาคาร สถานที่สิ่งแวดลอมและความปลอดภัย(0.34) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0.33) ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน(0.32) ทั้งนี้ เพราะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัย ในรูปแบบของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน โดยมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยในหลายช่วงอายุเพื่อดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีอายุ 2-5 ปี ที่เข้ารับ การบริการทุกคนให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง มีพัฒนาการตามวัยอย่าง เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลมีพัฒนาการที่เหมาะสมทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านวินัย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เป็น

ผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เดิบทเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัวชุมชน และประเทศชาติ

2. ผลกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 กิจกรรม ซึ่งเป็นการปฏิบัติของบุคคลที่ต้องมีทาน ปิยวาจาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถกล้าตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมด้วยความเชื่อมั่น และมีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจ เพื่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตด้วยวิธีปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสำเร็จ รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาชัยวัฒน์ จตุตมโล (พรหมสนธิ) และคณะ (2567) พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ให้มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้โดยมีสื่อการเรียนการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4

3. ผลประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบ การสนับสนุนจากครูและผู้ปกครองครูมีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่บ้าน ทำให้นักเรียนซึมซับพฤติกรรมที่ดีมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของชนะศักดิ์ ลาภเวช และคณะ (2566) พบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนภาชีระพีพัฒน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ประกอบด้วย 1) การบริหารงานวิชาการ ให้รู้จักให้อภัยในการทำงานร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือแบ่งปัน ใช้คำพูดที่เกิดความรักความสามัคคี ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความเข้าใจการปรับเปลี่ยนโยกย้าย มอบหมายหน้าที่อย่างเป็นธรรม 2) การบริหารงานงบประมาณ ให้คำแนะนำการบริหารงบประมาณ การวางแผนงาน ร่วมมือกับบุคลากรในฝ่ายงบประมาณจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ในสถานศึกษา ควบคุมการดำเนินงานการเงินตามกฎหมายเกณฑ์ 3) การบริหารงานบุคคล แบ่งปันความรู้ให้ครูบุคลากรอย่างดี ใช้คำพูดที่เหมาะสมและนุ่มนวลต่อครูและบุคลากร มอบหมายงานให้กับเวลาการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรด้วยความเป็นธรรม รับฟังความเห็นของครูและบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน และ 4) การบริหารงานทั่วไป ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีในการศึกษา ให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการจัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา เป็นแบบอย่างในการวางแผน กำหนดนโยบายและแนวทางพัฒนาการศึกษา จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงเรียนผ่านสื่อที่หลากหลาย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้การปฏิบัติของนักเรียนมีความเป็นระบบและสามารถขับเคลื่อนนักเรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การนำ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติตนได้จริง ซึ่งแนวทางนี้จะช่วยให้นักเรียนไม่เพียงแต่เป็นเด็กดี ในโรงเรียน แต่ยังเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม สามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมั่นคงและมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ที่ประกอบไปด้วยหลักการเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) 2) การสร้างวินัยและการกำกับตนเอง (Self-Discipline & Self-Regulation) 3) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) 4) การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม (Moral & Ethical Education) 5) การประเมินผลและการสะท้อนตนเอง (Assessment & Reflection), เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม, ด้วยหลักธรรม คือสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ประกอบด้วย 4 ประการ คือ 1) ทาน (การให้และแบ่งปัน) 2) ปิยะวาจา (การพูดจาดีและมีเมตตา) 3) สมานัตตา (การมีส่วนร่วมและแบ่งปันความสุข) 4) อุตถจริยา (การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี) ดังแสดงแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลวิจัยได้การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนที่ควรพัฒนาอันก่อให้เกิดประโยชน์ คือด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมการเรียนรู้ในด้านนี้ช่วยส่งเสริมค่านิยมที่ดี เช่น ความมีวินัย การเคารพกฎระเบียบ และการทำประโยชน์เพื่อสังคม นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ รู้จักเสียสละ และทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระยะยาว

1.2 ผลกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม และการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและสังคม

1.3 ผลประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้บริหาร และครู ควรนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้และยังช่วยให้ ผู้บริหารและครูสามารถปรับปรุงกระบวนการสอน ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน รวมถึงพัฒนาแผนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังช่วยกำหนดแนวทางพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ข้ออันดับที่หนึ่ง คือ การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว เหตุนี้สมควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ได้แนวทางในการพัฒนานักเรียนมีความรับผิดชอบในครอบครัวส่งผลต่อผลการเรียนและพฤติกรรมในห้องเรียน เพื่อที่จะได้ออกแบบแนวทางการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีในทั้งครอบครัวและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.(2553). **ความรับผิดชอบและการพัฒนาผู้เรียน**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชนะศักดิ์ ลาภเวช, พระครูวิรุฬห์สุตคุณ, & พระครูโอภาสทนทกิตติ. (2566). แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนในกลุ่มภาคีระพีพัฒน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. **วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์**, 5(3), 572–573.
- ทิมธียา ปาลี, & ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี. (2567). แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารวิชาการรัตนบุศย์**, 6(2), 115–116.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล (พรหมสนธิ), & คณะ. (2567). การจัดการเรียนรู้ตามหลักสังคหวัตถุ 4 วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมแห่งความหลากหลายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. **วารสารวิจัยวิชาการ**, 7(4), 76.

- พิชิต เนาวพันธุ์กุล. (2552). การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนลำปาววิทยาคม อำเภอเมือง
ตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต.มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิศมัย เทียนทอง. (2553). การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียน
โรงเรียนบ้านเขมะเกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1.สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต.ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2556). มาตรฐานที่ควรปรับปรุงเร่งด่วนของแต่ละ
กลุ่มสาระการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ในภาพรวมของสังกัด)
จากการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2556. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษา
แห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2552). การพัฒนารูปแบบสภาพเด็กและเยาวชนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่
11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.